

Такім чынам, моўныя і кантэкстуальныя антонімы ў прааналізаваных творах Анатоля Вярцінскага выконваюць пэўную стылістычную функцыю, з’яўляюцца неад’емным сродкам для стварэння мастацкіх вобразаў.

БІБЛІАГРАФІЧНЫЯ СПАСЫЛКІ

1. *Вярцінскі А.* Святло зямное : Выбраныя вершы, паэмы. Мінск : Маст. літ., 1981. 430 с.
2. *Вярцінскі А.* Хлопчык глядзіць... : Выбраныя вершы і паэмы. Мінск : Маст. літ., 1992. 318 с.

УДК 811.161.3’37:27-23

БІБЛЕІЗМЫ – СЛОВЫ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ: ЛЕКСІКАЛАГІЧНАЕ АПІСАННЕ

П. С. Басалыга

Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа

*Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі,
вул. Сурганава, 1/2, 220072, г. Мінск, Беларусь, polinabasalyga@gmail.com*

Даследуюцца аднаслоўныя біблеізмы ўнутры лексічнай сістэмы сучаснай беларускай мовы. Высвятляецца лексічная разнастайнасць біблеізмаў з пункту гледжання ўласналінгвістычнай і сацыялінгвістычнай класіфікацый. Дэманструюцца разыходжанні паміж лексікаграфічным апісаннем біблеізмаў-слоў і іх ужываннем. Прапануюцца прымалёвы для даследавання названых адзінак метады, як кластарны і кантэкстуальныя аналізы.

Ключавыя словы: біблеізм; лексема; лексіка; сучасная беларуская мова; Біблія.

Тэкст (у перакладах) Святога Пісання носіць інтэрнацыянальны характар і глыбока знітаваны з культурамі хрысціянскіх народаў, яго моўныя адзінкі «рассейваюцца» па розных катэгорыях лексікі канкрэтнай мовы. Словы, якія набылі вітальнасць у моўнай сістэме праз Біблію, немагчыма аднесці да адной з існуючых груп лексікі па некалькіх прычынах. Па-першае, самі кнігі Бібліі неаднастайныя па стылі, мове і часе напісання, што ў той ці іншай ступені адбіваецца і на тэкстах перакладу. Па-другое, словы-біблеізмы маюць розныя шляхі запазычвання (напр., *еўхарыстыя* (калька з гр. *εὐχαριστία* – ‘дзякаваць, узнесці падзяку’ (Стронг, G2168)) – (*тайная*) *вячэра* (ст.-слав. *вечеря* (ЭСБМ)) і адаптацыю мовай (напр., варыянты імя апостала – *Пятро*, *Пётр*, *Пётра* – маюць розную стылістычную прыналежнасць).

Мэта дадзенага артыкула – устанавіць лексічную разнастайнасць і сістэмнасць біблеізмаў-слоў у сучаснай беларускай мове. Для гэтага вырашаліся наступныя задачы: а) паказаць разгрупаванне біблеізмаў-слоў па асноўных пластах лексікі, б) высветліць істотныя для лексікалогіі і лексікаграфіі адметнасці аднаслоўных біблеізмаў. Фактычны матэрыял (аднаслоўныя біблеізм-

мы) выбіраўся з асобных слоўнікаў беларускай мовы і тэкстаў мастацкіх і публіцыстычных твораў 1950–2020-х гг. (Большасць кантэкстаў з аднаслоўнымі біблеізмамі ўзята з Нацыянальнага корпуса беларускай мовы (Беларускі N-корпус), гл.: <https://bnkorporus.info/index.html>). Рэестр аднаслоўных біблеізмаў (170 адзінак) складзены аўтарам артыкула на аснове біблейскага тэксту і ступені ўжывальнасці названых лексем у фактычным матэрыяле.

Біблеізмы ўтвараюць асобнае лексіка-семантычнае поле (ЛСП), суадноснае з мнагамернай прасторай, якая «дапускае ўключэнне ў свой склад самых разнастайных лексічных адзінак (лексіка-семантычных варыянтаў слова, мнагазначных слоў, антанімічных пар слоў, сінанімічных радоў, рознатыповых словазлучэнняў, прадметна-тэматычных груп, лексіка-семантычных груп і г. д.)» [3, с. 313].

У межах строга лінгвістычнай сістэмы лексікі аднаслоўныя біблеізмы могуць знаходзіцца паміж сабой у адносінах аманіміі, сінаніміі і антаніміі. Як ілюстрацыю лексічных сінонімаў можна прывесці лексемы *Хрыстос – Месія, сатана – д’ябал, пекла – геена – апраметная* і пад. У адносінах антаніміі знаходзяцца адзінкі *рай – пекла, ісціна – ерась, праведнік – грэшнік*; у якасці ілюстрацыі градуальнай апазіцыі можна прывесці рад *плоць (цела) – душа – дух* і пад.

Прыклады ўжывання, натуральна, дазваляюць убачыць названыя адносіны больш шырока: *Чорны – злосны **дэман**, ён нібы ўвасабленне спрадвечных перашкод на шляху Чалавека да ішчасця, увасабленне **сіл апраметнай, родны брат чорта, д’ябла, сатаны*** (Навуменка, публ.). Сінанімічны рад у прыведзеным прыкладзе змяшчае небіблейскую лексему *чорт*: такая сінанімія ў беларускамоўным дыскурсе даўно стала звыклай. Нярэдка біблеізмы-антонімы служаць стылістычным маркёрам, напрыклад, кніжнасці: *У такіх багатых на рэсурсы краінах, як Ангала і Габон, мясцовыя жыхары нярэдка бачаць у гэтых рэсурсах не **блаславенне**, а **праклён*** («Звязда», 2016). Як ілюстрацыю праяўлення градуальнай антаніміі можна прывесці кантэкст: *Учора – жыў, прамаўляў з падмошткаў за спакутаванага за людзей **святога**, сёння – за **грэшніка**, якому няма пакаяння, заўтра, магчыма, сам **сатана** ў абліччы гнуснага гвалтаўніка ці забойцы будзе выхваляцца сваёю злоснаю сілаю* (Бондар).

Значэнне слова ў кантэксце праяўляецца ў канкрэтным аспекце, бо «кантэкст не паказвае, а прадвызначае значэнне, якое ў ім [слове] рэалізуецца» [4, с. 46]. Праяўленае ў кантэксце значэнне можа карэляваць (быць сінанімічным / антанімічным) са значэннямі зусім адрозных па-за кантэкстам слоў, і тады біблеізмы могуць ўступаць у адносіны з «небіблейскімі» лексэмамі. Напрыклад, *Сучасны **Берлін** – сапраўдны **Вавілон** нашага часу. Каго тут толькі ні сустрэнеш, якой мовы ні пачуеш* («Звязда», 2014). Вылучаныя лексемы, адна з якіх змяшчае спасылку на Біблію, тут – кантэкстуальныя сінонімы праз актуалізацыю ў лексеме *Вавілон* значэння ‘рознакультурны, разнамоўны’.

Калі разглядаць аднаслоўныя біблеізмы паводле іх дэнататыўнага значэння, можна адзначыць большасць онімаў: айконімы (*Віфлеем, Кана Галілейская, Садам*), аронімы (*Сіён, Сінай*), гідронімы (*Тыгр, Ефрат*), макратапонімы (*Армагедон, Эдэм*) і пад. У адрозненні ад агульных назоваў, апошнія захоўваюць звязанае з Бібліяй значэнне ў любых кантэкстах, напр., лексемы *Іуда, Авель, Ісус, Віфлеем, Вавілон, Малох, Пісанне, Анакаліпсіс*. Нават у выпадку дэанімізацыі

адзінкі такога тыпу не могуць абсалютна страціць сувязь з сюжэтам Святога Пісання. Вядомым па здрадзе Хрысту імем *Іуда* могуць быць названы чалавек / людзі, якія здзейснілі здраду. Аднак не кожны, хто мае імя *Іуда* (параўн., *Іуда* не *Іскарыёт* у *Іаана* 14:22), здраднік, таксама як і не кожнага здрадніка назваюць гэтым імем. Аднак, у кантэксте пра здраду лексема *Іуда* семантычна звязана з вядомым біблейскім сюжэтам: *Старастава жонка... Жоўцік... Такія юды абое былі, такія куслівыя!* (Місько); *Дурны! – сказаў бы мне Млынар. – Менш спачувай іудам...* (Бажко). Значым, што біблейскія (калі яны не аманімічныя небіблейскім лексемам) онімы ў беларускай мове могуць (у плане выражэння) мець бінарныя ці тэрнарныя варыянтныя рады: *Іаан / Ян, Фама / Тама / Тамаш, Ісус / Езус, Вавілон / Бабілон* і інш. Прыкладзём яшчэ некалькі прыкладаў з дэанімізаванымі біблеізмамі: *Мы не будзем дзяліць любоў, калі ж будзем, дык толькі гора, яно здарыцца можа, бо вакол нас і садом, і гамора* (Сыс); *Мы ўсе загінем, калі не вырвемся адсюль, гэта галгофа* («Звязда», 2017); *...а шлеечка-лісток упарта заве ў анюткавы эдэм* (Баравікова); *Божую зрабілі справу, але не для славы Божай, а для мамоны сваёй* (Караткевіч).

Сярод агульнай лексікі пэўную частку складаюць біблеізмы, значэнне якіх па-за кантэкстам захоўвае сувязь з першакрыніцай: *алілуя, амінь, анафема, асанна, вячэра, геена, грэх, запаведзь, каўчэг, крыж, левіяфан, лепта, манна, пасха, сярэбранік, хрысціяне* і пад. Гэта лексіка ўваходзіць у ядро ЛСП біблеізмаў. Іншыя лексемы адназначна можна аднесці ў названае поле толькі ў залежнасці ад іх сінтагматычных сувязей, параўн.: *Я яскрава бачыў таго дракона, змя і сатану ў адной асобе* (Бароўскі) і *Кімерыйскія цені акрыюць рэторту сваім цёмным пакрывалам, і ты знойдзеш унутры яе сапраўднага дракона...* (Кацюшэнка). У першым кантэксте відавочна актуалізуецца значэнне слова *дракон* як біблейскага абазначэння сатаны; у другім – значэнне далёкае ад біблейскага. Яшчэ адзін прыклад – лексема *плоць*: *Бог стварыў нас з духу і плоці* (Дудараў) і *Улёгкія ўварвалася вада, руйнуючы тканку, раздзіраючы плоць на часткі* (Садоўскі). Першы прыклад змяшчае падкрэслена біблейскае ('цясная існасць' (Бракаў), супрацьпастаўленая духоўнаму складніку) значэнне, другі – значэнне, зафіксаванае ў ТСБЛМ ('арганізм чалавека або жывёлы ў яго знешніх фізічных формах'). Там жа лексема мае памету *ўст.*, па кантэкстах ужывання яе можна аднесці да кніжнай і ўзвышанай. Падобныя лексемы выражаюць біблейскае значэнне толькі ў адпаведных кантэкстах. Яны таксама ўваходзяць у ЛСП біблеізмаў і адначасова могуць адносіцца да нейтральнай лексікі.

Як і ў сацыялінгвістычнай стратыфікацыі лексічнай сістэмы беларускай мовы, так і ў сістэматызацыі аднаслоўных біблеізмаў можна вылучыць некалькі груп. Біблеізмы-словы могуць як фармальна супадаць з агульнаўжывальнай лексікай (*Бог, вера, дух, душа, пекла* і пад.), так і ўваходзіць у склад лексікі абмежаванага выкарыстання (*алтар, дыякан, ладан, скінія* і пад.). Апошнія могуць адрознівацца паміж сабой паводле сферы, актыўнасці выкарыстання і стылістычнай афарбоўкі [1, с. 11]. Па сферах выкарыстання можна адрозніваць, напрыклад, дыялектныя біблеізмы (*Іаан Крэсціцель* [2, с. 97–98], *цар Гэрод* (Ірад) [2, с. 84], *ганёл* [2, с. 84], *Салімон Прамудры* [2, с. 57], *фараоны* (егіпцяне) [2, с. 55], *фаравоны* [2, с. 56], *Ражство* [2, с. 16], *Одам* [2, с. 20, 25, 30, 34], *ман-*

ка (з неба) [2, с. 57], *Льа Прарок* [2, с. 59], *валфы* [2, с. 84], *Віхлеем* [2, с. 66] і мн. інш.). У мастацкіх тэкстах могуць быць ужыты дыялектныя формы біблеізмаў з мэтай стылізацыі аўтарскага тэксту ці слоў персанажа, напрыклад: *Ён не дзівак, як той апостал Пятро*, – не будзе чакаць трэцяга п’яня, прадасць цябе трохі раней (Брыль); *Маці мая, абсалютна непісьменная, сагнала ката з мяккага ложка: «Эйш, улёгся, хваравон! Псік! Ідзі мышэй лаві!» Потым не раз я чуў гэтае слова... Адкуль гэтае слова прыляцела ў глухую прыбядседскую вёску? Пэўна, пачула яна ад сваіх бацькоў, тыя ад сваіх, а мо вычыталі ў Бібліі?* (Левановіч). Існаванне і функцыянаванне дыялектных біблейскіх слоў паказвае, што часткова біблейскі дыкурс увайшоў не толькі ў літаратурную мову, але і ў агульнанародную.

У спецыяльную лексіку ўключаны рэлігійныя тэрміны, якія маюць біблейскае паходжанне: *дзесяціна, дыякан, святы, споведзь, царква* (ЭСРЛ) і пад. Адзначым, што рэлігійныя тэрміны і біблейскія аналагічныя па форме лексемы могуць адрознівацца па значэнні.

Біблеізмы-словы можна класіфікаваць паводле актыўнасці выкарыстання: адзінкі актыўнага і пасіўнага складу. У першую групу ўваходзяць тыя, што зафіксаваны апошнім ЧСБМ з высокім каэфіцыентам ужывальнасці: *анёл, Бог, грэх, рай, святы* і інш. Фактычны матэрыял сведчыць, што такія біблеізмы часта ўжываюцца не ў біблейскім (пачатковым) значэнні, а часам і з абсалютна «сцёртай» унутранай формай. Выразным прыкладам значнага спусташэння біблейскай семантыкі сталі найменні Бога, якія ўвайшлі ў сістэму мовы ў якасці выклічнікаў ці ў склад фразеалагізмаў (*дай Бог, з Богам, дзякуй Богу, Божа!* і пад.). Высокая частотнасць ужывання такіх адзінак дыяметральная іх семантычнай блізкасці да біблейскага значэння; намі яны адносяцца да далшняй перыферыі ЛСП «Біблеізмы». Падобныя лексемы не выходзяць за межы названага ЛСП, паколькі іх этымалогія адназначна біблейская, а ў лінгвапрагматычным аспекце гэтыя словы не цалкам страчваюць ілакуцыю звароту да Вышэйшых сіл.

У другую групу – пасіўная лексіка – уваходзяць біблейскія словы архаізмы (*акрыды, антыхрыст* (у знач. лаянкавага слова), *блудніца, геена, наложніца*) і гістарызмы (*левіт, садукей, сінедрыён, скінія, фарысей*). У мастацкіх і публіцыстычных тэкстах нячаста, але ўжываюцца біблеізмы з пасіўнай лексікі: *Не ўвергні ў геену вогненную...* (Місько); *Усе гэтыя інтэрдзевачкі і блудніцы хутка ўвесь род мужчынскі да рук прыбяруць!* (Бондар); *Не Госпаду служылі, а сіле іншай! То жыватам уласным, то князям ды каралям і фарысеям* (Коўтун). Паколькі біблеізмы-словы паходзяць з нязменнай і трывалай у моўнай сістэме крыніцы – пераклады Бібліі – новай лексікі сярод іх няма.

З пункту гледжання стылістычнай дыферэнцыяцыі лексікі («узвышаная / устарэлая / паэтычная; кніжная; нейтральная; размоўная; зніжаная / прастамоўная; грубая» (паводле Г. Ахманавай [1, с. 27]) большасць біблеізмаў (з ядра ЛСП) можна аднесці да кніжнай лексікі.

Што яшчэ варта ўвагі, асабліва лексікаграфічна, то гэта функцыянальна-стылістычныя паметы некаторых біблеізмаў, у якіх вытворнае ад біблейскага значэнне стала звыклым у сучасным ужыванні. Напрыклад: *Сюды мы больш не пойдзем!.. Ерась нейкую паказваюць, а акцёрам яшчэ хочацца ў гэтым граць* («Звязда», 2018). Лексема *ерась* у Евангеллі выражае аксіялагічнае супрацьпас-

таўленне *ісціне*, але ва ўстойлівым другім значэнні ‘бязглуздзіца, лухта’ (ТСБМ) мае характар размоўны, не кніжны. Пры гэтым другое значэнне прыведзенай лексемы (па выніках кампанентнага аналізу) карэлюе з новазапаветным значэннем слова *αἵρεσις* ‘ерась, ілжэвучэнне’ (Стронг, G139). Наяўнасць палісеміі ў лексем такога кшталту даказвае не поўную адарванасць іх значэння ад біблейскага (інакш слоўнікі фіксавалі б іх як амонімы), а частковае захаванне першапачатковага агульнага значэння. Устойлівая наяўнасць ва ўжыванні біблеізмаў вытворных ад біблейскага значэння ў «някніжнай» функцыянальна-стылістычнай аднесенасці ёсць, напрыклад, у лексем *анафема*, *антыхрыст*, *блуд*, *грэх*, *ідал*.

Пераноснае значэнне некаторых біблеізмаў можа суправаджацца іранічнай канатацыяй, што вынікае толькі з кантэксту лексемы: *Вось ты, такі праведнік, хацеў устаць, абвінаваціць, «разарваць» яе. І нічога не дабіўся б, акрамя скандалу* («Звязда», 2017); *Павёў позіркам па хаце, нібы нанова ўбачыў беднасць, убоства яе, гэтага іх «раю»*, які яны так аберагаюць (Мележ).

Патэнцыяльна прысутныя ў біблеізмах-словах варыянты значэнняў ці значэнні не могуць быць цалкам зафіксаваныя слоўнікамі, але могуць актуалізавацца ва ўжыванні, што пацвярджае фактычны матэрыял сучаснай беларускай мовы (гл. табліцу).

Разыходжанні паміж лексікаграфічным апісаннем біблеізмаў-слоў і іх ужываннем

Лексема	Значэнні ў ТСБМ	Ілюстрацыя з незафіксаваным значэннем	Значэнне ва ўжыванні
Алтар	1. Усходняя, узвышаная частка хрысціянскага храма (у праваслаўнай царкве аддзеленая ад агульнага памяшкання іканастасам). 2. Даўней: месца, на якое ўскладаліся ахвярапрынашэнні.	<i>Пакурыў цяпер і пайшоў, адчыніўшы дзверы ў свой алтар</i> , куды нам толькі ўдалося зазірнуць, пакуль яны не зачыніліся (Брыль). <i>Алтар</i> душы адзінакроўны (Давідовіч).	‘што-н. недаступнае, абмежаванае для большасці’
Апакаліпсіс	Адна з хрысціянскіх царкоўных кніг, якая змяшчае містычныя прароцтвы пра канец свету.	<i>Калі надыйдзе кліматычны апакаліпсіс?</i> («Звязда», 2019). <i>А потым пачаўся мясцовы Апакаліпсіс</i> (Рублеўская).	‘катастрофа’ (значэнне ёсць у «Слоўніку іншамовных слоў» А. Булыкі, 2005)
Іпастась	1. Царкоўны тэрмін для абазначэння адной з асоб хрысціянскай тройцы. 2. <i>перан.</i> Тое, што блізка, цесна далучаецца да каго-, чаго-н. іншага.	<i>Певень не быў плазмаідам, не быў робатам, і яго, як чужую незразумелую іпастась</i> , можна было прыносіць у ахвяру (Дайнека). <i>Пытанне – а што стане з кнігай? Якая ёй наканавана іпастась?</i> («Звязда», 2021).	‘існасць’, ‘роля, праяўленне’

Лексема	Значэнні ў ТСБМ	Ілюстрацыя з незафіксаваным значэннем	Значэнне ва ўжыванні
		<i>Уладзімір Сцяпан вядомы ў розных інастасях – пісьменнік, журналіст, кінасцэнарыст, мастак</i> («Звязда», 2020).	
Месія	У іудзейскай і хрысціянскай рэлігіі – пасланец Бога, які павінен прыйсці на зямлю і выратаваць род чалавечы ад зла і пакут.	<i>...грамадства стабільнае, яно не чакае месію, яно чакае звычайнага эфектыўнага менеджара»</i> («Звязда», 2015).	‘звыш-натуральны збавіцель’
Ойча	Уст. Клічная форма ад слова «айцец» (‘служыцель культу’, ‘бацька’).	<i>Сёння, заўтра і ўчора – Святы Ойча, Мы адно жыццё жывём, нібыта тройчы</i> (Давідовіч).	зварот да Бога-Айца

Падсумоўваючы, канстатуем наяўнасць шырокага і неаднастайнага дыяпазону прадстаўленасці біблеізмаў-слоў у лексічнай сістэме беларускай мовы. Складанасць звязання адзінак ва ўпарадкаваную сістэму дазваляе прымяніць метады кластарнага аналізу (англ. *cluster*) да іх даследавання, г. зн., аб’яднаць лексемы ў групы па пэўным крытэрыі і даследаваць іх у яго межах. Асобнай увагі патрабуе сістэматызацыя лексічных варыянтаў біблейскіх онімаў. Таксама эфектыўным будзе аналіз полевай структуры ЛСП «Біблеізмы». Для лексікаграфічнага апісання біблеізмаў дзейным стане кантэкстуальны аналіз. Наяўнасць ва ўжыванні новых ці пераносных значэнняў у аднаслоўных біблеізмах пацвярджае ступень іх вітальнасці і развіцця, адпаведнага развіццю лексікі беларускай мовы.

СПІС СКАРАЧЭННЯЎ

Стронг – Номера Стронга для грэчаскага тэкста Новаго Завета. URL: <https://studybible.ru/strong-greek> (date of access: 01.07.2025); **ТСБЛМ** – Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы. URL: <https://verbum.by/tsblm> (date of access: 01.07.2025); **ТСБМ** – Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. 6 кн. Мінск : Гал. рэд. Бел. Сав. Энцыкл., 1977–1984; **ЧСБМ** – *Мажэйка Н. С.* Частотны слоўнік беларускай мовы. Мінск : Зоркі гор, 2006. 658 с.; **ЭСБМ** – Этымалагічны слоўнік беларускай мовы. URL: <https://verbum.by/esbm> (date of access: 01.07.2025); **ЭСРЛ** – *Завальнюк У. М., Прыгодзіч М. Р., Раманцэвіч В. К.* Энцыклапедычны слоўнік рэлігійнай лексікі беларускай мовы. Мінск : Изд-во Гревцова, 2013. 808 с.

БІБЛІЯГРАФІЧНЫЯ СПАСЫЛКІ

1. Губкіна А. В. Лексікалогія і лексікаграфія беларускай мовы XX ст. : сацыялінгвістычны аспект. Мінск : БДУ, 2012. 143 с.
2. Беларуская «народная Біблія» ў сучасных запісах / уступ. артыкул, уклад. і камент. А. М. Боганевай. Мінск : Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2010. 166 с.
3. Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Пад. рэд. А. Я. Баханькова. Мінск : Нав. і тэхн., 1994. 463 с.
4. Медникова Э. М. Значение слова и методы его описания. М. : Высш. шк., 1974. 202 с.

УДК 811.161.3'373.6 + 811.161'373.6 + 811.161.3'282(476-18) +
811.161.1'282(470+571-17)

ФАРМАНТЫ З КАНСАНАНТНЫМІ -г-, -к-, -х- У ЗБОРНЫХ НАЗВАХ ДРЭЎ (НА ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІМ МАТЭРЫЯЛЕ)

Ц. С. Буйко

Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа

*Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі,
вул. Сурганава, 1/2, 220072, г. Мінск, Беларусь, tsimurbelarus@gmail.com*

Артыкул прысвечаны генезісу і арэальнай дыстрыбуцыі ўсходнеславянскіх дэрыва-таў з абазначэннем сукупнасці дрэў пэўнай пароды, утвораных пры дапамозе суфіксаў з велярнымі кансанантамі -г-, -к-, -х-. Устаноўлена, што адпаведныя суфіксы ад-розніваюцца выключнай дыферэнцыяцыяй агаласовак, а ўтварэнні з дадзенымі суфіксамі распаўсюджаны пераважна на тэрыторыі паўночна-ўсходняга дыялекту беларускай мо-вы і паўночных, а таксама сярэднярускіх гаворак, што часткова магло быць абумоўлена цеснымі кантактамі ўсходнеславянскіх плямён.

Ключавыя словы: беларуская мова; праславянская мова; параўнальна-гістарычнае мовазнаўства; дыялекталогія; словаўтварэнне.

Сярод беларускай дэндралагічнай лексікі (лексікі, вытворнай ад дэнд-ронімаў) асобую ўвагу прыцягваюць зборныя назвы дрэў, паколькі пераважна яны ўтвараюцца пры дапамозе суфіксаў з велярным кансанантным элементам, што падаецца невыпадковым. Выяўленню дадзенай заканамернасці, а таксама першаснага кансанантнага элемента ў шэрагу іншых і прысвечаны артыкул.

У праславянскім словаўтварэнні вылучаюцца групы суфіксальных фарман-таў з паасобнымі кансанантнымі элементамі. Сярод іх прадстаўлены і групы з велярнымі кансанантамі -г-, -к-, -х-.

Так, у межах першай групы дачыненне да ўтварэння праславянскіх зборных назваў дрэў маюць суфіксальныя фарманты **-ьп'агь** (***berzъn'agъ*, ***dъbъn'agъ* 'дубовы лес, дуброва', **lіръn'agъ* 'ліпняк', **sosъn'agъ* 'сасоннік'), **-'агь** (**lір'agъ* 'ліпняк') [2; 12, вып. 15, с. 122–123, 135; 14, т. 1, с. 65].